

Міністерство освіти та науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Кафедра загальної педагогіки і педагогіки вищої школи

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до проведення педагогічної практики для здобувачів
вищої освіти другого (магістерського) рівня другого року
навчання

Харків – 2019

УДК 371
М-54

Рецензенти:

Желанова В.В. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка.

Штефан Л. А. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди протокол № 4 від 10.05.2019 р.

Авторський колектив: Балацінова А. Д., Башкір О. І., Васильєва С. О., Головашкіна Л.М., Гуріна В. О., Дейниченко Г. В., Зеленська Л. Д., Золотухіна С. Т., Кабанська Г. А., Калашнікова Л. М., Кін О. М., Лазарева О. М., Лупаренко С. Є., Пісоцька М. Е., Попова О. В., Рибалко Л. С., Рогова Т. В., Собченко Т. В., Твердохліб Т. С., Ткачова Н. О., Трубавіна І. М., Цапко А. М.

М-54 **Методичні рекомендації до проведення педагогічної практики для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня другого року навчання** / за ред. С. Т. Золотухіної. Харків : Планета-Принт, 2019. 45 с.

Методичні рекомендації складено на основі багаторічної роботи викладачів кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи. Підготовлені матеріали призначено для супроводу проходження здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня другого року навчання педагогічних університетів виробничої практики у закладах загальної і спеціалізованої середньої та вищої освіти. У методичних рекомендаціях наведено програми та розкрито особливості проходження магістрами педагогічної практики у середній та вищій школі, висвітлено вимоги до оформлення документації практики, представлено списки рекомендованих інформаційних джерел та зразки звітних документів та виконання запланованих завдань. Призначено для викладачів та магістрантів закладів вищої педагогічної освіти, учителів-практиків.

ISBN 978-617-7751-35-8

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Організація педагогічної практики в закладах спеціалізованої та середньої освіти	6
1.1. Програма навчальної дисципліни «Педагогічна практика в закладах спеціалізованої та середньої освіти»	6
1.2. Особливості проходження здобувачами вищої освіти педагогічної практики в закладах спеціалізованої та середньої освіти	8
1.3. Практичні завдання з педагогіки для здобувачів вищої освіти, які проходять практику в закладах спеціалізованої та середньої освіти	9
1.4. Сучасні форми організації виховної роботи в закладах спеціалізованої та середньої освіти	9
1.5. Указівки щодо складання програми вивчення особистості здобувача середньої освіти та психолого-педагогічної характеристики особистості здобувача середньої освіти.....	15
Список рекомендованої літератури	16
Розділ 2. Організація науково-педагогічної практики в закладах вищої освіти	18
2.1. Програма навчальної дисципліни «Науково-педагогічна практика в закладах вищої освіти».....	18
2.2. Особливості проходження здобувачами вищої освіти науково-педагогічної практики у закладах вищої освіти	21
2.3. Практичні завдання з педагогіки для здобувачів вищої освіти, які проходять науково-педагогічну практику в закладах вищої освіти.....	21
2.4. Сучасні форми організації виховної роботи в закладах вищої освіти.....	22
2.5. Указівки щодо складання програми вивчення академічної групи та її психолого-педагогічної характеристики	24
Список рекомендованої літератури	26
Розділ 3. Оформлення та захист студентами результатів педагогічної практики	27
3.1. Критерії оцінювання та оцінка педагогічної і науково-педагогічної практики здобувачів вищої освіти	27
3.2. Рекомендації щодо ведення щоденника педагогічних спостережень.....	29
3.3. Методика підготовки виховного заходу та проведення залікового виховного заходу.....	30
3.4. Вимоги до оформлення звітної документації за результатами проходження педагогічної/науково-педагогічної практики	32
Додатки	34
Додаток А. Схема психолого-педагогічної характеристики особистості здобувача середньої освіти.....	34

Додаток Б. Схема аналізу плану виховної роботи куратора академічної групи.....	36
Додаток В. Схема психолого-педагогічної характеристики академічної групи.....	37
Додаток Д. Зразок оформлення щоденника педагогічних спостережень.....	38
Додаток Е. Схема підготовки виховного заходу і його структура.....	39
Додаток Ж. Схема аналізу виховного заходу.....	40
Додаток И. Протокол обговорення виховного заходу.....	42
Додаток К. Зразок оформлення титульного аркушу звітної документації.....	43
Додаток Л. Схема звіту з педагогічної практики.....	44

ВСТУП

В умовах інтеграції України в європейський та світовий освітній простір значно підвищуються вимоги до підготовки фахівців вищої ланки, на що й спрямована діяльність магістратури, метою якої є підготовка викладачів-дослідників для вищих і середніх спеціальних навчальних закладів.

Висока якість підготовки сучасного фахівця забезпечується поєднанням фундаментальних та спеціальних знань з практичною підготовкою, яка є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття студентом професійних компетенцій.

Метою педагогічної практики студентів магістратури є оволодіння вміннями використання форм, методів, прийомів і засобів організації навчально-виховної і дослідницької роботи у різних типах освітньо-виховних закладів системи вищої, спеціалізованої та загальної освіти України, оволодіння новітніми технологіями навчання і виховання, усвідомлення значущості наукових знань, отриманих у процесі теоретичної підготовки, формування вмінь розв'язання практичних завдань, які виникають перед викладачами-дослідниками, розвиток творчої ініціативи, закріплення вмінь наукового дослідження в конкретній професійній діяльності, адаптація й утвердження у доцільності обраної професії, формування соціальної мотивації подальшої навчально-педагогічної діяльності.

Загальні питання організації, проведення й підбиття підсумків педагогічної практики студентів у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти, а також у закладах вищої освіти регламентуються «Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 8 квітня 1993 р. № 93 та «Положенням про проведення практик студентів ХНПУ імені Г. С. Сковороди» від 14 грудня 2017 р.

Методичні рекомендації розроблено відповідно до програми «Педагогічна практика в закладах спеціалізованої та середньої освіти», освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, ступеня вищої освіти «магістр», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта та програми «Науково-педагогічна практика в закладах вищої освіти», освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, ступеня вищої освіти «магістр», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта.

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ЗАКЛАДАХ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Програма навчальної дисципліни «Педагогічна практика в закладах спеціалізованої та середньої освіти»

Предмет педагогічної практики – організація освітнього процесу, система виховної роботи в закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти, педагогічна майстерність учителя закладу середньої освіти III ступеня, профорієнтаційна робота зі школярами.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна педагогіка, методика викладання навчального предмета (за предметною спеціальністю студента), педагогічний менеджмент, основи педагогічної майстерності, загальна психологія, вікова психологія, філософія освіти.

Мета педагогічної практики – практична підготовка магістрів до навчальної, виховної, методичної та організаційної діяльності в закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти, формування їхньої професійно-педагогічної компетентності.

Основними **завданнями** педагогічної практики є: поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчання за фаховими та педагогічними дисциплінами, їх практичне застосування в закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти; формування практичних умінь навчальної, виховної та дослідницької роботи зі школярами; ознайомлення зі структурою й особливостями функціонування закладів середньої освіти III ступеня, їх методичним та матеріально-технічним забезпеченням; ознайомлення з досвідом роботи класного керівника з вихованцями та їхніми батьками; формування почуття відповідальності за власну педагогічну діяльність; оволодіння вміннями педагогічного спілкування, організації і проведення виховної роботи зі старшокласниками, складання методичної розробки виховного заходу; складання психолого-педагогічної характеристики учня; проведення профорієнтаційної роботи з учнями старших класів; формування творчого підходу до виконання навчально-виховних і дослідницьких завдань педагогічної практики; формування у студентів стійкого інтересу до обраної професії, стимулювання їх до вивчення спеціальних та педагогічних дисциплін, необхідних для здійснення професійної діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: нормативно-правові основи роботи закладу загальної та спеціалізованої середньої освіти, вчителя, класного керівника; теоретичні засади організації освітнього процесу в закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти; зміст та основні напрями діяльності педагогічних працівників у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти; методику організації та проведення навчальних занять з фахового предмета; сучасні технології навчання і виховання школярів; систему виховної роботи закладу; мету, зміст, форми та методи роботи класного керівника за різними напрямками виховної діяльності; методику організації та проведення виховних заходів; основи

управління педагогічним процесом у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти, шляхи реалізації функцій управління в діяльності вчителя, класного керівника; основні напрями діяльності учнівського самоврядування; права і функціональні обов'язки вчителя, класного керівника.

уміти: проектувати, організовувати й аналізувати свою педагогічну діяльність; планувати навчальну, методичну, виховну роботу відповідно до навчального плану та плану виховної роботи закладу освіти; розробляти й проводити різні за типом уроки найбільш ефективні при вивченні відповідних тем і розділів програми, адаптуючи їх до відповідних рівнів підготовки учнів; аналізувати навчальну й навчально-методичну літературу й використовувати її для побудови власного викладу програмного матеріалу, забезпечувати міжпредметні зв'язки; організовувати навчальну, дослідницьку та культурно-дозвілєву діяльність старшокласників, керувати нею й оцінювати її результати; застосовувати сучасні методики й технології (у тому числі інформаційні, мультимедійні) для забезпечення якості освітнього процесу; розвивати у школярів інтерес до навчання, позакласної діяльності, свідомого вибору майбутньої професії; будувати партнерські взаєностосунки з органами учнівського самоврядування; організовувати різні види колективної та індивідуальної діяльності учнів старшої школи; складати методичні розробки різних за формою виховних заходів; використовувати методи науково-педагогічних досліджень для вивчення колективу класу, вести щоденник педагогічних спостережень; здійснювати профорієнтаційну роботу з учнями; аналізувати, критично оцінювати результати власної професійної діяльності; корегувати свою діяльність.

Зміст педагогічної практики за модулями

Модуль 1. Організаційна робота.

Ознайомлення із завданнями та змістом практики, з керівниками практики, вимогами до оформлення звітної документації.

Знайомство з базою практики, адміністрацією; з'ясування основних завдань і напрямів роботи, режиму роботи та матеріальної бази, кадрового складу педагогічного колективу і контингенту учнів; особливостей організації освітнього процесу (спеціалізація, допрофільна і профільна підготовка учнів, використання інноваційних технологій, авторських програм тощо); напрямів і форм позаурочної роботи (наявність органів учнівського самоврядування, осередків дитячих і юнацьких громадських організацій, гуртків, секцій, творчих колективів).

Знайомство з класом, за яким закріплений студент на період практики. Бесіда з класним керівником й учнями класу, ознайомлення з планом виховної роботи класного керівника з метою з'ясування особливостей класного колективу (контингент учнів, рівень успішності, згуртованість колективу, традиції, коло інтересів); труднощів, проблем у виховній роботі з учнями; змісту та форм роботи з батьками.

Модуль 2. Виховна робота.

Виконання обов'язків помічника класного керівника. Допомога класному керівникові в організації роботи учнів, підготовці й проведенні класних виховних годин, позакласних виховних заходів, батьківських зборів тощо.

Складання власного плану виховної роботи з класом на місяць.

Відвідування й аналіз загальношкільного / класного виховного заходу. Психолого-педагогічний аналіз відвіданого виховного заходу.

Складання психолого-педагогічної характеристики учня. Вибір учня для психолого-педагогічного обстеження. Збір інформації про учня (біографічні дані, стан фізичного розвитку і здоров'я, сімейні обставини, пізнавальна активність, ставлення до колективу учнів, потреби й інтереси, риси характеру тощо) на основі вивчення шкільної документації, психодіагностичних процедур, спостереження за проявами його активності на уроках і перервах, співбесід, а також опитування інших учасників освітнього процесу (однокласників, батьків, учителів, шкільного психолога та ін.).

Підготовка й проведення залікового виховного заходу. Визначення теми, розробка плану та сценарію, організація підготовки до проведення виховного заходу. Самостійне проведення залікового виховного заходу. Самоаналіз залікового виховного заходу та його обговорення за участі класного керівника, методиста з педагогіки, студентів-практикантів.

Робота з професійної орієнтації учнів на педагогічну діяльність. Розробка й проведення профінформаційного заходу для учнів з урахуванням їхніх вікових особливостей (гра, бесіда, усний журнал тощо).

Засоби діагностики успішності діяльності студента-практиканта: співбесіда, спостереження, перевірка робочої документації.

Форма підсумкового контролю успішності педагогічної практики: іспит (проходить на підсумковій конференції з педагогічної практики).

1.2. Особливості проходження здобувачами вищої освіти педагогічної практики в закладах спеціалізованої та середньої освіти

Педагогічна практика студентів-магістрантів є завершальним етапом професійної підготовки майбутніх педагогів, що характеризується необхідністю прояву ними вищого рівня самостійності й відповідальності, збільшенням обсягу і складності змісту та методики навчально-виховної роботи. Під час такої практики студенти оволодівають системою професійної діяльності вчителя як предметника, та і класного керівника, вчаться розв'язувати різнопланові педагогічні завдання, у конкретних ситуаціях прогнозувати перебіг освітнього процесу і знаходити оптимальні шляхи управління ним. Єдність завдань підготовки вчителя та потреб школи щодо змісту педагогічної практики є закономірністю та об'єктивною необхідністю її організації. Адже відбувається не тільки ознайомлення з сучасним станом організації освітнього процесу в закладах спеціалізованої та середньої освіти, з передовим педагогічним досвідом, але й надання допомоги навчально-виховним

установам. Загалом це інтенсивна самоосвітня й самовиховна робота майбутніх педагогів, перевірка їхньої готовності до майбутньої професійної діяльності.

На зазначеному етапі проходження педагогічної практики також відбувається адаптація магістрантів до професійного середовища закладів спеціалізованої та середньої освіти, засвоюються шляхи реалізації міжособистісної комунікації з учнями, батьками, колегами, тобто формується професійна компетентність майбутніх учителів. Водночас, у процесі педагогічної практики здійснюється практична апробація професійної компетентності, коли попередньо сформовані абстрактні концепції і моделі виховання особистості конкретизуються в умовах здійснення освітнього процесу в закладах спеціалізованої та середньої освіти. Майбутній фахівець має змогу закріпити навички і вміння у системі власного набутого професійного досвіду.

1.3. Практичні завдання з педагогіки для здобувачів вищої освіти, які проходять практику в закладах спеціалізованої та середньої освіти

Студентам пропонуються для виконання такі завдання:

- підготувати методичну розробку виховного заходу для учнів класу;
- провести виховний захід для учнів класу, здійснити аналіз його проведення;
- скласти психолого-педагогічну характеристику учня;
- вести щоденник педагогічних спостережень протягом усього терміну практики;
- скласти звіт з педагогічної практики;
- підготувати методичну розробку та провести профорієнтаційний захід для учнів;
- ознайомитися з планом роботи методичного об'єднання класних керівників закладів спеціалізованої та середньої освіти.

1.4. Сучасні форми організації виховної роботи в закладах спеціалізованої та середньої освіти

У сучасних закладах спеціалізованої та середньої освіти для досягнення конкретної виховної мети класний керівник використовує різні форми виховної роботи з учнями, науково обґрунтовано чергує та впроваджує найрізноманітніші методи і форми виховання. Серед них можна назвати такі: класні години, рольові ігри, народні свята, бесіди, диспути, дискусії, класні референдуми, класні збори, прес-діалоги, вікторини, екскурсії, зустрічі з цікавими людьми, КВК, конкурси, години поезії, читацькі конференції, дні іменинника, аукціони ідей, колажі, флешмоби, відкриті мікрофони, тематичні дискотеки, тренінги, конкурси тощо. Розкриємо деякі названі форми виховання більш докладно.

Класна година – форма виховання, що передбачає здійснення педагогічного спілкування класного керівника з учнями з метою формування в них соціальної зрілості.

Вимоги ефективності класних годин є такі:

- проведення класних годин повинно мати системний і систематичний характер та бути спрямовано на реалізацію конкретних виховних цілей і завдань, сприяти подальшому розвитку кожної особистості;

- тематика цих заходів має бути цікавою та актуальною для старшокласників;

- під час проведення класного часу не варто аналізувати навчальну діяльність чи поведінку школярів за значний проміжок часу;

- проведення вказаних заходів має відбуватися за чітким планом та в мажорному тоні спілкування;

- у процесі педагогічної взаємодії важливо стимулювати учнів до вільного висловлювання власних точок зору, підкреслюючи сильні моменти в позиції кожного учасника і дуже тактовно привертати увагу на помилковість деяких поглядів;

- слід цілеспрямовано залучати до дискусії всіх учнів класу, не допускати ігнорування їхніх питань, не нав'язувати школярам власні судження, оцінки та переконання стосовно різних аспектів життєдіяльності в сучасному суспільстві;

- під час обрання тем класних годин важливо враховувати пропозиції з цього питання самих учнів, проводити ці заходи не тільки в школі, але і в інших місцях (на природі, у музеях, в організаціях, де працюють батьки, тощо) (Л. Петренко, 2019).

Відкритий мікрофон – це форма публічної діяльності учнів. Звичайно учні критикують негативні сторони життя школи, розмірковують над життєво важливими проблемами. Учитель повинен допомогти учням добре підготуватися, взяти участь у відкритому мікрофоні. Теми виступів можуть бути сформульовані так: «Що я хочу сказати...», «Чому в мене болить душа», «Увага, проблема», «Прошу слова». Виступи можуть бути побудовані за схемою: «Теза – аргумент – ілюстрація». Для організації відкритого мікрофона створюється робоча група, яка бере на себе організаційну, технічну та естетичну підготовки, встановлює кількість ораторів, забезпечує тишу під час виступів (Н. Брайко, 2013).

Тематична дискотека – це розважальний захід пізнавально-профілактичного спрямування. Для отримання «вхідного квитка» на дискотеку висувуються певні умови, пов'язані з тематикою заходу (наприклад, дати відповідь на питання; пригадати приказку тощо).

Під час проведення такої дискотеки можна поширювати інформацію з обраної тематики, розповідати про відомих музикантів, які постраждали або загинули внаслідок соціальних «хвороб» або про тих, які активно виступають, наприклад, за здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, дотримання прав людини тощо. Такий захід може стати своєрідним діагностичним

інструментарієм для з'ясування вже наявного рівня обізнаності учнів з актуальної суспільної проблеми (О. Виштак, 2014).

Тренінг – форма групової виховної роботи, що забезпечує активну участь та творчу взаємодію учасників між собою і з учителем. Мета тренінгу полягає в тому, щоб учасники самі знаходили ідеї, рішення, формулювали думки, прийнятні для кожного з них. На тренінгу втрачають силу багато правил, яких учні звикли дотримуватися у школі (вставати, коли відповідаєш, сидіти за партою, заборона змінювати своє місце на уроці тощо). Однак використання цієї форми виховної роботи передбачає дотримання відповідних правил. Ці правила затверджуються на самому тренінгу, і вимагається їх дотримання.

Для учнів вельми важливе ставлення людини, яка проводить заняття, до групи, в цілому, та до кожного учасника, зокрема. Основна функція тренера – допомагати учасникам групи самим пізнати щось нове про себе, про інших та приймати рішення про вибір конкретного стилю поведінки (О. Возіянова, К. Бабенко, 2012).

Під час проведення тренінгу його учасники не сидять за партами, а сідають півколом або колом, що передбачає рівну позицію учасників та тренера. Отже, ведучий не протиставляє себе учасникам. Крім того, таке розташування сприяє психологічному зближенню учасників групи (О. Возіянова, К. Бабенко, 2012). Щоб реально вплинути на свідомість і поведінку учнів, зміст тренінгу повинен:

- бути максимально наближеним до потреб і проблем учасників;
- враховувати рівень їхнього актуального розвитку;
- орієнтуватися на формування цінностей, знань, умінь, навичок, які є основою поведінки;
- розглядати делікатні теми не ізольовано, а в контексті інших важливих проблем.

В освітньому процесі школи чільне місце займають форми виховної роботи, що забезпечують активну участь і взаємодію школярів, зокрема такі: робота в малих групах, дискусії, обговорення, мозкові штурми, рольові ігри, аналіз проблемних ситуацій, творчі конкурси тощо.

Дискусії і обговорення можна проводити з цілим класом, але вони набагато ефективніші, коли проводяться в групах, зокрема, якщо клас великий або час обмежений. Обговорення в групах дає змогу більше дізнатися один про одного, стимулює вільний обмін думками. Для організації обговорення в групах учитель чітко формулює завдання:

- обговорити ситуацію;
- сформулювати запитання;
- запропонувати варіанти рішень;
- відрепетирувати сценку чи спосіб дії тощо.

Формувати групи можна по-різному, але не доручати це учням. Інакше непопулярні учні можуть почуватися ображеними. Існує безліч варіантів об'єднання в групи. Все залежить від того, скільки груп ви хочете сформувати і по скільки чоловік. Наприклад, можна попросити учасників розрахуватись від 1

до 8, назвати по черзі кольори веселки; роздати різні геометричні фігури, а потім зібрати їх у групи; використати для об'єднання в групи лічилку «білки, жолуді, горіхи»; «назви квітів, тварин»; розрізати декілька листівок (у залежності від необхідної кількості груп), а потім з частин скласти цілі листівки.

Після оголошення мети тренінгу треба звернутися до учасників, щоб вони письмово висловили свої очікування. Це можна зробити на звичайному ватмані або дошці. Школярі можуть висловлювати такі побажання: щось дізнатися, добре провести час, поспілкуватись, чогось навчитись.

Кожен педагог може придумати свій оригінальний спосіб проведення тренінгу. Наприклад, можна намалювати гору, і всі очікування учні на клейких папірцях приклеюють біля підніжжя гори. Наприкінці тренінгу його учасники вирішують, чи справдилися їхні очікування. Хтось може так і зостанеться біля підніжжя гори, хтось перенесеться на вершину гори, хтось буде посередині. Інший варіант – гриби, що ростуть навколо кошика. У кінці ті сподівання, що справдилися, кладуть у кошик. Ще приклади: пташки і дерево, човник і два береги, портфель і відро для сміття, м'ясорубка.

Кожного разу тренінг закінчується ритуалом прощання. Кожний учитель може запропонувати свій ритуал прощання: по колу передається квіточка чи будь-який інший предмет і при цьому висловлюються слова подяки або добрі побажання.

Педагог має підтримувати позитивну поведінку школярів і виявляти спокійне, зважене ставлення до негативних проявів у спілкуванні учнів (суперництва, оцінок, критичних зауважень в бік когось із учасників) (Л. Галіцина, В. Ковальчук, 2011).

Квест – форма виховної роботи, що має інтерактивну спрямованість, де учасникам пропонуються рухатися від «станції» до «станції» і, зупиняючись, отримувати чи демонструвати свої знання, набувати чи демонструвати певні навички. Для проведення превентивної та профілактичної роботи можна влаштовувати станції, які за темою відповідають різним аспектам соціальних проблем та негативних явищ в освітньому середовищі (Виштак, 2014).

Гра-квест – цікава і водночас ефективна форма виховання, а також засіб засвоєння школярами життєво важливих знань, умінь та навичок. Інтерактивні вправи, виконання яких передбачає участь у квесті, стимулюють інтерес учнів, забезпечують активне долучення всіх учасників, згуртовують колектив учнів.

Переваги використання квесту:

- дозволяє учням пізнати один одного в умовах необхідності прийняття швидких рішень;
- виявляє приховані якості учнів, потенційних лідерів, інтелектуалів, учнів-логістів, які вміють прорахувати на декілька ходів вперед;
- розвиває логічне мислення, інтуїцію, уміння швидко знаходити вихід із складної ситуації, знайти спільну мову з різними людьми;
- дозволяє учням краще ознайомитися з темою, бо сценарії часто мають тематичний характер;

- допомагає проводити аналогії й асоціації між явищами;
- забезпечує швидко актуалізацію інформації;
- ігрові етапи дозволяють спільно пережити емоційні сплески, що психологічно зближує учнів, викликає масу позитивних емоцій і радісних спогадів, сприяє розвитку комунікабельності;
- інтелектуальні етапи розвивають ерудицію і виявляють спритність.

Етапи проведення квесту.

Перший етап – *підготовчий*, що передбачає вибір учнів, які мають організаторські здібності й бажають самостійно організувати квест. На пропозицію вчителя відкликаються найчастіше учні здебільшого з високим рівнем пізнавального інтересу, які люблять читати, складати та відгадувати загадки, ребуси і прагнуть поділитися знаннями з однолітками, мають досвід такої діяльності. Завданням цього етапу є вибір теми заходу, збір інформації, складання завдань та запитань, розробка конкретного плану, маршруту й правил гри, підготовка спеціальних завдань на випадок, коли команда не зможе протягом тривалого часу виконати певне завдання. Учитель має пропонувати під час гри використовувати «криголамні вправи», що сприятимуть зникненню відчуженості у відношеннях однокласників, встановленню дружніх стосунків, подоланні власної замкненості (наприклад, розповісти гумореску, заспівати пісню, знайти на шкільному майданчику трьох учнів, що народились у березні, зобразити жестами предмет, тварину, тощо).

Наступний етап – *організаційний*, який передбачає об'єднання учнів у команди, презентацію кожної команди (її девізу, назви, правил поведінки в групі), складання колективного списку правил ефективної колективної взаємодії та співпраці, оголошення теми й правил квест-гри, відповідь на запитання учасників. Головним завданням цього етапу є створення доброзичливої атмосфери між учасниками для ефективної командної взаємодії, роз'яснення правил, мети заходу.

Третій етап – *основний*. У ході цього етапу команди рухаються від «станції» до «станції» і виконують завдання.

Четвертий етап – етап реалізації *зворотного зв'язку*. Він має бути присвячений аналізу й оцінці учнями проведеної роботи, власних переживань під час заходу, аналізу якостей, що допомогли кожній із команд швидко впоратись із завданнями, а також виявленню недоліків і шляхів їх виправлення, нагородженню символічними подарунками авторів та учасників гри. Завданням цього етапу є створення ситуації успіху для учнів-організаторів, заохочення старшокласників до подальшої самостійної підготовки квестів, стимулювання учнів до рефлексії думок, вражень, відчуттів, розуміння важливості згуртованості команди, взаємодопомоги.

До переваг квесту можна віднести його багатозадачність як форми. Квест може об'єднувати в собі елементи тренінгу і творчого уявлення, дискусії та сюжетно-рольової гри, психодрами і мозкового штурму (О. Чудакова, 2014).

Конкурси – це змагання, спрямовані на виявлення найкращих із загальної кількості учасників, представлених робіт тощо. Їх метою є виявлення й

розвиток здібностей та інтересів учнів, розвиток пам'яті, умінь та навичок спільної діяльності, ініціативи та самостійності. Участь у конкурсах сприяє формуванню адекватної самооцінки особистості учня, розвитку вольових якостей, самовизначенню у світі захоплень і професій, вихованню естетичної культури та творчих здібностей (В. Гриньова, С. Золотухіна, 2006).

Етапи організації та проведення: 1) розробка положення чи умов проведення конкурсу; 2) вибір назви конкурсу, яка повинна вказувати на його зміст; 3) попереднє повідомлення учням про конкурс; 4) визначення складу журі конкурсу; 5) розробка критеріїв оцінювання; 6) написання сценарію проведення конкурсу (за потреби); 7) нагородження переможців (переможців оголошують публічно, відзначають їх успіхи на урочистих зборах чи лінійках) (В. Гриньова, С. Золотухіна, 2006; Т. Твердохліб, 2017).

Колаж (від франц. collage – наклеювання) – технічний прийом в образотворчому мистецтві, що полягає у наклеюванні на будь-яку основу відмінного від неї матеріалу у вигляді абстрактної, асоціативної або сюжетної композицій; твори, виконані у такий спосіб (Г. Склярєнко, 2014). Залучення учнів до створення колажу вимагає від них створення плакатів з малюнків, вирізок, ілюстрацій, цитат тощо з метою ознайомлення з певною проблемою (охорона довкілля, збереження здоров'я, збереження чистоти мови, культура спілкування).

Етапи організації та проведення:

- визначення теми;
- створення творчих груп;
- підбір необхідних матеріалів;
- створення колажів;
- презентація колажів творчими групами;
- оцінювання робіт журі, визначення переможців (критеріями оцінювання можуть бути – ідея, повнота представлення теми, оригінальність, нетрадиційність вирішення завдання).

Флешмоб – це спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або інші сучасні засоби комунікації, у якій велика кількість людей оперативно збирається у громадському місці, протягом декількох хвилин виконує заздалегідь узгоджені дії (сценарій), і потім швидко розходяться (О. Виштак, 2014).

Фахівці не дійшли єдиної думки з приводу того, яка мета проведення флешмобів. Учасники того самого заходу можуть переслідувати різні цілі, але в школі вони не можуть мати антисоціальний характер. Серед можливих варіантів мети – розвага, порушення повсякденного ходу життя, справити враження на навколишніх, відчуття причетності до спільної справи, самоствердження, спроба одержати гострі відчуття, виявити свою громадянську позицію. Ідеологія класичного флешмоба дотримується девізу «Флешмоб поза релігією, поза політикою, поза економікою».

Рух флешмоба виходить із того, що у флешмоб-акцій є *типові правила*:

- начебто спонтанне дійство, забороняється збиратися або привертати увагу на місці до акції;
- одночасний початок і закінчення акції її учасниками;
- миттєве зникнення після акції з місця дії в різні сторони, створення вигляду, що начебто нічого й не було;
- сценарій повинен привносити абсурдність у те, що відбувається;
- жорстке дотримання сценарію;
- не викликати агресивної реакції, не порушувати законів і моральних засад, не показувати ніяких політичних поглядів (О. Виштак, 2014).

1.5 Вказівки щодо складання програми вивчення особистості здобувача середньої освіти та психолого-педагогічної характеристики особистості здобувача середньої освіти

Психолого-педагогічна характеристика особистості учня – надзвичайно дієвий і доступний спосіб для виявлення та опису індивідуально-психологічних особливостей школяра. Грамотно і коректно складена характеристика учня школи покликана дати уявлення про особистісні особливості кожного школяра, що надалі дає можливість вибудувати план педагогічної роботи, створивши оптимальні умови для всебічного розвитку школяра.

Характеристика має бути максимально об'єктивною, вона є результатом глибокого, систематичного вивчення особистості учня впродовж тривалого періоду часу в найрізноманітніших ситуаціях його шкільного та, за можливості, позашкільного життя.

При написанні характеристики учня слід користуватися такими методами, як: спостереження, бесіда, інтерв'ю, педагогічний консиліум, вивчення шкільної документації (щоденник, класний журнал,), оточуючого середовища (сім'ї, друзів, інтересів), експертної оцінки, створення діагностичних ситуацій тощо.

Найпоширенішим методом вивчення школярів є спостереження за школярами, який вимагає високої культури, знання психіки дітей, спостережливості, великого такту й уміння. Проводячи спостереження, треба відмітити найтипівіші, найхарактерніші риси особистості. Важливо навчитися відрізняти їх від випадкових рис, не робити поспішних висновків і узагальнень. Часто при написанні характеристики застосовується метод експертних оцінок, де експертами можуть виступати класний керівник, шкільний психолог, учителі-предметники.

Основними вимогами до написання психологічної характеристики на учня є:

1. Характеристика дається на підставі всебічного попереднього вивчення особистості.
2. Вивчення слід проводити в природних умовах виховання і навчання.
3. При вивченні особистості учня важливо не тільки звертати увагу на прояв рис особистості, пізнавальної активності школяра, але й намагатися

з'ясувати мотиви його поведінки і дій, причини його високого (достатнього, низького) рівня інтелектуального розвитку.

4. Основою вивчення учнів є матеріали спостереження за поведінкою дитини в урочний та позаурочний час, різними видами його діяльності (навчальною, трудовою, спілкуванням тощо), а також експертні завдання (контрольні, тести), аналіз продуктів дитячої діяльності (малюнки, твори).

5. Характеристика повинна бути обґрунтована фактами поведінки дитини, діями, висловлюваннями.

6. Системотворним у характеристиці учня є його ставлення до навчальної діяльності та успіхи у ній. Також, за потреби, можна доповнювати характеристику відомостями про особливості взаємовідносин з однолітками, взаємостосунків у сім'ї, стан здоров'я, яскраві індивідуальні особливості тощо.

7. У характеристиці доцільно вказати на ті сфери діяльності і спілкування дитини, що для неї найуспішніші

8. Необхідно уникати в характеристиці категоричних тверджень. Особливо обачним потрібно бути з тими із них, що несуть про учня негативну інформацію. Не варто в характеристиці використовувати складну професійну лексику, особливо якщо з характеристикою буде знайомитися учень, його батьки, інші фахівці.

9. Заключна частина характеристики викладається чітко, лаконічно, обґрунтовано. (Т. Виноградова, 2006; В. Кутішенко, 2005; О. Мерзлякова, 2006). (Схему психолого-педагогічної характеристики особистості здобувача середньої освіти наведено в Додатку А).

Список рекомендованої літератури

1. Брайко Н. В. Інноваційні методи та форми організації дозвілля учнівської молоді. *Форум педагогічних ідей*. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/37216/
2. Виноградова Т. В. Книга класного керівника. Х., 2006. 128 с.
3. Виштак О. М. Сучасний підхід до позакласної виховної роботи. Нові форми позакласної виховної роботи. *Форум педагогічних ідей*. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/42138/
4. Закон України «Про освіту». Законодавство України, 2017. № 38-3. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Кондрашова Л. В., Лаврентьєва О. О., Зеленкова Н. І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі. Кривий Ріг: КДПУ, 2008. 187 с.
6. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. Харків, 2002. 400 с.
7. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України: затв. наказом МОНМСУ від 31.10.2011 № 1243. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/
8. Мерзлякова О. Вікова та педагогічна психологія. К., 2005. 400 с.
9. Методика виховної роботи. Практикум / за ред. О. О. Лаврентьєва]. Кривий Ріг, 2011. 102 с.

10. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bıbık]. Київ, 2018. 160 с.
11. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України : затв. наказом МОНМСУ від 31.10.2011 № 1243. URL : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565.
12. Педагогічна майстерність учителя / за ред. В. М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. Харків, 2006. 224 с.
13. Петренко Л. П. Форми виховної роботи в школі. URL: http://uk.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/uk/PDF/formu_robotu.pdf.
14. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0659-00>.
15. Положення про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів (затв. наказом МОНУ від 20.07.2004 № 601 та зареєстр. в Міністерстві юстиції України 09.09.2004 за № 1121/9720Б. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1121-04>.
16. Складенко Г. Я. Колаж. Енциклопедія сучасної України URL : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=4447.
17. Створення сприятливого навчального середовища : тренінги / за заг. ред. В. І. Ковальчука. Київ, 2011. 128 с.
18. Твердохліб Т. С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи. Харків, 2017. 156 с.
19. Тренінгова робота з підлітками / упор. Возіянова О. А., Бабенко К. М.]. Київ, 2012. 128 с.
20. Учителі й учні : мистецтво діалогу. *Психолог*. 2006. №43. С. 38.
21. Чудакова А. О. Перспектива інтерактивного метода «квест» в професійній підготовці студентів психолого-педагогічного факультета. *Молодой ученый*. 2014. № 21. С. 709-712.
22. Щодо планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти: лист МОНУ від 14.08.2008 № 1/9-520. URL: http://education.km.ua/?dep=page&dep_up=0&dep_cur=143.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Програма навчальної дисципліни «Науково-педагогічна практика в закладах вищої освіти»

Предмет науково-педагогічної практики – організація освітнього процесу, система виховної роботи в закладах вищої освіти, забезпечення професійної підготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна педагогіка, педагогіка вищої школи, методика викладання навчального предмета (за предметною спеціальністю студента), педагогічний менеджмент, основи педагогічної майстерності, вікова психологія, психологія вищої школи, філософія освіти.

Мета науково-педагогічної практики – практична підготовка магістрів до навчальної, виховної, методичної, наукової та організаційної діяльності у закладі вищої освіти, формування їхньої професійно-педагогічної компетентності.

Основними **завданнями** науково-педагогічної практики є: поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчання за фаховими та педагогічними дисциплінами, їх практичне застосування в освітній діяльності вищої школи; формування практичних умінь навчальної, виховної та науково-дослідницької роботи зі студентами; формування почуття відповідальності за власну педагогічну діяльність; оволодіння вміннями педагогічного спілкування, організації і проведення виховної роботи зі студентами, складання методичної розробки виховного заходу; вироблення вмінь планування навчальної, виховної, методичної роботи з урахуванням умов конкретного закладу освіти; вивчення студентського колективу закріпленої академічної групи, складання його психолого-педагогічної характеристики; формування творчого підходу до виконання навчально-виховних і науково-дослідницьких завдань науково-педагогічної практики; формування у студентів стійкого інтересу до обраної професії, стимулювання їх до вивчення фахових та педагогічних дисциплін, необхідних для здійснення професійно-педагогічної діяльності; ознайомлення з діяльністю різноманітних підрозділів закладу вищої освіти (факультетів, фахових кафедр, студентських організацій тощо).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: нормативно-правові основи роботи закладу вищої освіти, викладача, куратора академічної групи; теоретичні засади організації освітнього процесу у вищій школі; зміст та основні напрями діяльності викладача вищої школи; методику організації та проведення занять у вищій школі з фахового предмета; сучасні технології навчання і виховання студентів; систему виховної роботи закладу, факультету; мету, зміст, форми та методи роботи куратора за різними напрямами виховної діяльності; методику організації та проведення виховних заходів; основи управління педагогічним процесом у закладі вищої освіти, шляхи реалізації функцій управління в

діяльності викладача, куратора; основні напрями діяльності студентського самоврядування; права і функціональні обов'язки викладача закладу вищої освіти, куратора академічної групи.

уміти: проектувати, організовувати й аналізувати свою педагогічну діяльність; планувати навчальну, методичну, виховну роботу відповідно до навчального плану та плану виховної роботи університету, факультету; забезпечувати міждисциплінарні зв'язки курсу з іншими дисциплінами; розробляти й проводити різні за формою навчання заняття найбільш ефективні при вивченні відповідних тем і розділів програми, адаптуючи їх до відповідних рівнів підготовки студентів; аналізувати навчальну й навчально-методичну літературу й використовувати її для побудови власного викладу програмного матеріалу; організовувати навчальну, наукову та культурно-дозвілєву діяльність студентів, керувати нею й оцінювати її результати; застосовувати методики проведення занять, виховних заходів із використанням мультимедійних засобів; розвивати у студентів інтерес до навчання, позааудиторної діяльності; будувати партнерські взаєностосунки з органами студентського самоврядування; організовувати різні види колективної та індивідуальної діяльності студентів; складати методичні розробки різних за формою виховних заходів; використовувати методи науково-педагогічних досліджень для вивчення академічної групи, вести щоденник педагогічних спостережень.

Зміст науково-педагогічної практики за модулями

Модуль 1. Організаційна робота.

Участь у роботі настановчої конференції. Ознайомлення з метою, завданнями, програмою практики; ознайомлення з правами і обов'язками практиканта; призначення керівника-методиста; визначення терміну і порядку організації практики; узгодження графіка консультацій; складання індивідуальних завдань; призначення відповідальних студентів за різні напрями роботи.

Ознайомлення з основними напрямами роботи кафедри, факультету. Бесіди з адміністрацією факультету, керівництвом кафедри, студентським активом щодо структури управління, системи навчально-виховної роботи, основних напрямів роботи факультету та кафедр, актуальних навчально-виховних та наукових проблем. Ознайомлення з навчально-методичною базою кафедри, бібліотекою, сайтами кафедри та факультету, матеріально-технічним обладнанням навчальних аудиторій.

Участь у роботі підсумкової конференції. Виступи з презентаціями роботи студентів під час практики. Виступи з доповідями найкращих студентів-практикантів. Обговорення результатів практики.

Модуль 2. Науково-дослідна робота.

Робота з організації наукової діяльності студентів факультету. Ознайомлення студентів закріпленої академічної групи з напрямами науково-педагогічних досліджень. Підготовка і проведення «наукового дебюту»

студентів (допомога студентам у визначенні напряму науково-педагогічного дослідження, підготовці до виступу на студентській науковій конференції тощо).

Робота позааудиторних наукових гуртків (факультативів). Відвідання занять гуртка (факультативу). Виступ з науковою доповіддю.

Ознайомлення з організацією науково-дослідної роботи студентів: види, форми, індивідуально-творчі завдання.

Підготовка тез наукової доповіді з педагогічної проблематики для розміщення на сайті у форматі онлайн-конференції.

Модуль 3. Виховна робота.

Організація виховної роботи на факультеті. Вивчення плану виховної роботи на факультеті. Відвідування засідання старостату з подальшим обговоренням.

Підготовка виховних заходів для закріпленої академічної групи. Проведення виховного залікового заходу в закріпленій академічній групі. Аналіз і обговорення залікового заходу. Відвідання залікових виховних заходів студентів-практикантів. Участь у обговоренні проведених залікових заходів студентів-практикантів

Ознайомлення з роботою клубів, гуртків, молодіжних організації, тощо.

Організація виховної роботи в академічній групі. Вивчення системи роботи куратора. Ознайомлення з планом роботи куратора. Ознайомлення з діловою документацією куратора групи, правилами ведення табелів виконання навантаження з виховної роботи. Вивчення положення про куратора академічної групи.

Відвідання виховних заходів, які проводить куратор. Аналіз та обговорення відвіданих виховних заходів.

Знайомство з академічною групою. Визначення педагогічної спрямованості студентів (розробити анкети – 10 питань, провести анкетування, обробити результати). Складання характеристики колективу академічної групи (визначення стадії його розвитку та основних напрямів формування, наявності активу, референтних груп, лідерів (формальних та неформальних), особливостей їх впливу на групу, розкриття внутрішньо групових норм відносин і поведінки, основних мотивів і цілей спільної діяльності; висвітлення працездатності, стійкості групи, наявності критики у колективі, готовності до співпереживання, підтримки).

Організація діяльності студентського самоврядування на факультеті.

Вивчення документації, що регламентує діяльність студентського самоврядування. Ознайомлення й аналіз документації студентської ради: плану засідань студентської ради, положення про студентського куратора. Відвідування засідань студентської ради факультету.

Засоби діагностики успішності навчання: співбесіда, спостереження, перевірка робочої документації.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: конференція.

2.2. Особливості проходження здобувачами вищої освіти науково-педагогічної практики у закладі вищої освіти

Педагогічна (асистентська) практика студентів-магістрантів у вищій школі є обов'язковим компонентом програми підготовки фахівців на освітньо-кваліфікаційному рівні «Магістр» і завершальним етапом практичної підготовки майбутніх викладачів до професійно-педагогічної діяльності. Така практика є різновидом спеціальної виробничої практики, спрямованої на формування у магістрантів педагогічної компетентності, закріплення педагогічних знань, здобутих під час отримання кваліфікації бакалавра, та вмінь застосовувати їх в освітньому процесі закладу вищої освіти в процесі виконання функцій викладача, набування магістрантами досвіду самостійного здійснення викладацької та виховної діяльності у вищій школі, вихованню в майбутніх педагогів потреби в постійному професійному самовдосконаленню.

Програма педагогічної практики магістрів розроблена на підставі вимог відповідних нормативних документів та «Основних положень Університетської політики у сфері якості освіти та підготовки майбутніх педагогічних працівників», затверджених наказом ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди № 04-05/01/05.15 від 5 лютого 2015 р.). Зазначена практика проводиться на другому році навчання в магістратурі після того, як вони опанували переважну більшість спеціальних та педагогічних дисциплін, та передбачає безпосереднє поєднання й реалізацію засвоєних на заняттях та в процесі самостійної навчальної діяльності теоретичних знань з практичною діяльністю студентів в якості педагогів-дослідників. Це дозволяє закріпити й поглибити знання студентами теорії та водночас набути вміння і навички, необхідні для майбутньої самостійної викладацької роботи, зокрема: оволодіти сучасними методами й формами здійснення навчання та виховання студентів у закладі вищої освіти, уміннями приймати самостійні рішення у складних проблемних ситуаціях педагогічної взаємодії, розвинути інтерес до професії викладача вишу, сформувати прагнення постійно вивчати та творчо застосовувати інноваційний досвід викладацької діяльності.

2.3. Практичні завдання з педагогіки для здобувачів вищої освіти, які проходять науково-педагогічну практику в закладах вищої освіти

Студентам пропонуються для виконання такі завдання:

- підготувати методичну розробку виховного заходу для студентів академічної групи;
- провести виховний захід для студентів, здійснити аналіз його проведення;
- здійснити психолого-педагогічний аналіз студентського колективу академічної групи та підготувати її характеристику;

- вести щоденник педагогічних спостережень протягом усього терміну практики;
- підготувати звіт з педагогічної практики;
- ознайомитися з планом виховної роботи куратора академічної групи, координатора з виховної роботи факультету. Схема аналізу плану виховної роботи куратора академічної групи представлена в додатку Б.

2.4. Сучасні форми організації виховної роботи в закладах вищої освіти

Проведення виховної роботи зі студентами належить до основних напрямів діяльності представників професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти. Важливу роль у процесі виховання майбутніх фахівців виконують куратори студентських академічних груп. Зокрема, у сучасній вищій школі використовують різні форми виховної роботи: кураторська година, лекція, бесіда, прес-діалог, вікторина, екскурсія, квест, тренінг тощо. Розкриємо суть окремих з наведених форм виховання студентів докладніше.

Кураторська година – важлива форма виховання, що забезпечує формування наукового світогляду й моральної поведінки студентів. Тематику таких виховних заходів розробляє куратор з урахуванням побажань студентів групи. Такі години можуть проводитися у формі бесіди про етичні проблеми, лекції, диспуту, усного журналу тощо. Останню кураторську годину місяця рекомендується присвячувати підбиттю підсумків різних видів діяльності студентів групи (їхньої навчальної успішності, відвідуванню, дотриманню правил проживання у гуртожитку тощо).

Важливе місце у виховній роботі зі студентами займають диспути, дискусії, дебати та інші інтерактивні форми виховання.

Диспут – це попередньо запланована суперечка на певну суспільно важливу тему, **дискусія** – суперечка, обговорення будь-якого питання. Диспут передбачає відверте обговорення, зіткнення прямо протилежних точок зору, тому дозволяє розвивати активність і самостійність суджень студентів, ініціативу, привчає їх вдивлятися в життя, аналізувати його актуальні проблеми. Диспут дає можливість переконатися в правильності або помилковості своїх поглядів, зіставляти їх із думками та вчинками інших людей. Ця форма організації виховної роботи сприяє розвитку мовлення, логічного та критичного мислення студентів, культури спілкування їх.

Підготовка до диспуту починається з обрання за допомогою студентів його теми. Вона повинна бути актуальною проблемою, має стимулювати до обміну думками. Уже формулювання теми повинне викликати різні думки і судження, включати питання, що потребує обговорення. Наприклад, можуть бути такі теми: «Евтаназія – за і проти», «Вегетаріанство – шкода чи користь для здоров'я», «Інтернет – засіб розвитку чи деградації особистості?» тощо.

У загальній проблемі диспуту виокремлюються 4-5 питань для обговорення, вони конкретизують тему. Їх формулювання має бути чітким і викликати зацікавлення учасників виховного заходу. Питання ставляться в

логічній послідовності у такий спосіб, щоб відповіді на них привели до загального висновку і розв'язання поставленої під час диспуту проблеми. Перші питання мають актуалізувати життєвий досвід студентів та їх знання, наступні – спрямовують увагу на суттєві протиріччя, спонукають до усвідомлення суті проблеми.

Студентам заздалегідь доводиться до відома тема, питання, рекомендована література, Інтернет-джерела. Вони ознайомлюються з рекомендованою літературою, визначаються з власною позицією. Студенти повинні підготувати відповіді на питання та аргументувати свою точку зору. Бажано, щоб вони оформили приміщення, де проходитиме диспут.

Значною мірою успіх проведення диспуту залежить від вибору модератора. Він має бути добре обізнаним у порушеній проблемі, бути здатним тримати аудиторію, користуватись повагою в колективі, мати почуття такту та гумору. Попередньо модератор готує коротке вступне слово, яким відкриває диспут, на початку диспуту встановлює регламент, котрий попередить пустослів'я. Велике значення має його заключне слово з висновками і подякою учасникам.

Полеміка – це суперечка, де є конфронтація, протистояння, протиборство сторін, ідей, думок. У зв'язку з цим її можна визначити як боротьбу принципово протилежних думок з якогось питання, як публічну суперечку з метою захисту, відстоювання своєї точки зору і спростування протилежної. Метою полеміки є не досягнення згоди, пошук істини, а цілковита перемога над опонентом.

Дебати – суперечка (обмін думками) з приводу певних теоретичних положень, подій тощо, які виникають при обговоренні доповідей, виступів на зібраннях, засіданнях, конференціях тощо.

За висновками фахівців, найдемократичнішими, найтолерантнішими, найаргументованішими видами суперечки є дискусія, диспут, дебати. Досить дискомфортним видом є полеміка, під час якої нерідко використовують некоректні прийоми, через що її вважають проявом антикультури спілкування (І. Сайтарли, 2007).

Читацька конференція – організаційна форма виховання, що забезпечує пропаганду художньої та наукової літератури, даючи змогу її учасникам глибше зрозуміти зміст та образи обраного твору, сформувані літературно-естетичні смаки молодих. Людей. Читацькі конференції можуть проводитися на матеріалі однієї або кількох праць, бути присвяченими творчості письменника чи конкретній науковій проблемі. Вибір теми зумовлюється визначається основними завданнями виховання студентської молоді, характером обраного матеріалу, особливостями людей юнацького віку.

Тематичний вечір – форма виховання, присвячена, як правило, важливим суспільно-політичним (державним святам, пам'ятним датам тощо) або патріотичним (до історичних дат) подіям, творчості відомого діяча мистецтва. Активну роль в організації та проведенні тематичного вечора беруть самі студенти. Так, вони обирають його тему, запрошують гостей, оформлюють

приміщення, готують книжкову чи художню виставку, при необхідності – номера художньої самодіяльності, підбирають мультимедійні матеріали тощо.

Вечір запитань і відповідей – цікава для студентів та динамічна форма виховання, що передбачає роз'яснення молодим людям суті різноманітних питань внутрішньої політики України, міжнародного життя, науки, техніки, культури, спорту, побуту тощо. Проведення таких вечорів може включати виступи запрошених гостей, демонстрацію кінофільмів, номерів художньої самодіяльності тощо.

Захист проектів – форма виховної роботи, в ході якої відбувається підготовка і захист підготовлених студентами творчих проектів. Заздалегідь визначаються проблеми, які є актуальними і цікавими для студентів. Студенти, об'єднавшись у робочі групи, виробляють ефективне рішення означеної проблеми. Підготовка проекту проходить за такими етапами: підготовчий – обирається тема проекту, складається план дій, виконавчий – збір та обробка інформації, підготовка портфолію, заключний – презентація проекту журі.

Презентація – демонстрація творчих наробок колективу. Студентам пропонується обрати проблему, тему презентації, форму її проведення. Студенти працюють над створенням презентації, розподіляють обсяг роботи, терміни виконання, проводять репетиції. Захід закінчується показом підготовлених презентацій, оцінює презентації обране журі, відмічається робота кожного члена групи.

Благодійна акція – проведення певних заходів з надання корисної допомоги тим, хто її потребує. Студенти разом з керівником (викладачем, куратором, координатором з виховної роботи) планують роботу, розподіляють ролі, визначають терміни проведення акції, визначають тих, кому буде надана допомога (ветерани, люди похилого віку, діти-сиріти, багатодітні сім'ї, бездомні тварини, птахи, рослини тощо) Проведення акції відбувається у визначений термін, всі події висвітлюються у пресі навчального закладу, підводяться загальні підсумки проведення акції.

Екскурсія – ефективна форма виховання, що забезпечує розширення кругозору студентів, підвищення їхнього культурного рівня. Екскурсії можна організовувати до виховних дитячих закладів і установ, на природу, на різні підприємства, до музеїв, на виставки тощо. Виховна екскурсія має бути спрямована на реалізацію насамперед виховних цілей.

2.5. Указівки щодо складання програми вивчення академічної групи та її психолого-педагогічної характеристики

Академічна група здобувачів вищої освіти створюється деканатом і наказом ректора.

У процесі свого розвитку вона проходить, як правило, такі стадії:

- *перша стадія* – асоціація, що являє собою первинне об'єднання студентів за загальними ознаками, коли група існує номінально за списком деканату, основними організаторами її життєдіяльності є староста і куратор;

- *друга стадія* – кооперація, коли в групі домінують ділові стосунки, але й активно формуються міжособистісні взаємини, виявляються неофіційні організатори, авторитетні активісти;

- *третья стадія* – колектив, основними ознаками якого є такі: кожний студент групи безумовно приймає на себе цілі та завдання спільної навчально-професійної діяльності; група характеризується високим рівнем організованості та згуртованості; багато членів групи мають статус неформального лідера або тих, кому віддають перевагу при вирішенні питань життя колективу; призначені офіційні керівники групи дотримуються демократичного стилю керівництва; для всіх членів групи вона є референтною; у групі існують свої негласні норми поведінки, які всі її члени дотримуються. Важливу роль у формуванні групи як колективу відіграє її куратор (Л. Подоляк, В. Юрченко, 2006).

Основними методами вивчення студентської групи та особливостей взаємовідносин між її членами є такі: спостереження, анкетування, тестування, метод соціометрії, метод групового оцінювання особистості. Зокрема, *метод соціометрії* застосовується під час дослідження емоційно-психологічних взаємовідносин в групі. Використання соціометрії дозволяє проводити вимір авторитету формального й неформального лідерів для перегрупування людей в командах так, щоб знизити напруженість у між членами групи, а також для покращення відносин між ними. Зазначений метод діагностики дозволяє виявити куратору виявити реальне місце кожного студента в групі за його діловими якостями та міжособистісними стосунками.

Метод групового оцінювання особистості ґрунтується на феномені групових уявлень групи про кожного її члена як результат взаємопізнання молодих людей у процесі спільної діяльності та спілкування, даючи можливість визначити характеристики кожного студента через взаємооцінювання. За допомогою вказаного методу оцінюють відповідні якості особистості за допомогою застосування таких прийомів: прямого оцінювання, ранжирування якостей, попарного порівняння та інших (Л. Орбан-Лембрик, 2004).

Основними вимогами до написання психолого-педагогічної характеристики групи є такі :

1. Характеристика студентської групи складається на основі комплексного поєднання різних методів її вивчення.

2. Під час вивчення групи важливо з'ясувати соціометричний статус кожного студента, виявити неформальних лідерів.

3. Значну увагу слід приділити вивченню взаємовідносин між членами групи, особливостей їхнього спілкування, визначенню рівня студентського самоврядування.

4. У процесі вивчення групи необхідно з'ясувати, які загальні правила поведінки діють в її межах та прийняті усіма членами, які норми виконують регулятивні функції, які загальні групові цінності домінують.

Схему психолого-педагогічної характеристики академічної студентської групи наведено в Додатку В.

Список рекомендованих джерел

1. Виховна робота зі студентською молоддю / за заг. ред. Т. Ю. Осипової. Одеса, 2006. 288 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студ. магістратури. Київ, 2003. 316 с.
3. Єгорова І. В. Інноваційні технології в роботі куратора академічної групи : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2018. 74 с.
4. Лекції з педагогіки вищої школи / за ред. В. І. Лозової. Харків, 2010. 480 с.
5. Лунячек В. Е. Педагогічний менеджмент. Харків, 2014. 511 с.
6. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті : дорожня карта керівника : навч. посіб. Харків, 2007. 448 с.
7. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах. URL: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688>
8. Орбан-Лембрик Л. Б. Соціальна психологія. Київ, 2004. 576 с.
9. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи : навч. посіб. Київ, 2006. 320 с.
10. Сайтарли І. А. Культура міжособистісних стосунків : навч. посіб. Київ, 2007. 240 с.
11. Тернопільська В. І., Коломієць Т. В., Піонтківська І. О. Довідник з виховної роботи зі студентами. Тернопіль, 2014. 264 с.
12. Черушева Г. Б., Пархоменко В. В. Педагогіка вищої школи. Практикум. Київ, 2012. 124 с.
13. Чудакова А. О. Перспектива інтерактивного метода «квест» в професійній підготовці студентів психолого-педагогічного факультета. *Молодой ученый*. 2014. № 21. С. 709-712.

РОЗДІЛ 3. ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

3.1. Критерії оцінювання та оцінка педагогічної і науково-педагогічної практики здобувачів вищої освіти

Критеріями оцінювання педагогічної практики студентів в закладах спеціалізованої та середньої освіти є такі:

✓ володіння методами науково-педагогічних досліджень – спостереження, вивчення продуктів діяльності, бесіди, анкетування, тестування;

✓ підготовка й проведення виховних заходів у групі – підбір теми, складання сценарію (методичної розробки) виховного заходу, виявлення ініціативності й креативності під час його проведення, залучення студентів до підготовки та участі у виховному заході; висновки й пропозиції за результатами проведення заходу;

✓ здійснення індивідуальної роботи зі студентами групи – виявлення мотивації студентів; поважне ставлення до проблем студентів, прагнення допомогти в їх вирішенні; бесіди, співпраця зі студентами;

✓ організація роботи зі студентами, які входять до ради факультету – участь у засіданнях студентської ради факультету, бесіди з її членами, аналіз їхньої діяльності;

✓ оформлення документації – написання індивідуального плану; складання звіту з педпрактики, щоденника педагогічних спостережень, психолого-педагогічної характеристики на групи;

✓ виявлення дисциплінованості і відповідальності – щоденна присутність у виші; відвідування лекційних і практичних занять, виховних заходів; дотримання режиму й розпорядку занять, відсутність запізнь; своєчасність оформлення документації; відповідальність за власні дії, вчинки та коригування власної поведінки на основі рефлексивного аналізу.

Оцінювання педагогічної/науково-педагогічної практики здійснюється за такою шкалою.

Відмінно (90-100 балів), якщо студент-практикант:

- володіє методами науково-педагогічних досліджень, постійно використовує їх у виховній роботі, результати їх використання відбиті в записах щоденника педагогічних спостережень, психолого-педагогічної характеристиці учня/академічної групи, звіті з педпрактики;

- володіє знаннями і вміннями проведення кураторських годин зі студентами; проявляє ініціативу й креативність у підборі теми, розробці сценарію виховного заходу, грамотно використовує методи виховання, урізноманітнює форми виховної роботи, ураховує вікові особливості учнів/студентів і специфіку вищої освіти; демонструє високий рівень проведення виховних заходів, наявність протоколів їх обговорення; повну характеристику учня/академічної групи; отримує позитивні враження

учнів/студентів групи і схвалення координатора з виховної роботи і класного керівника/куратора групи;

- позитивно ставиться до учнів/студентів, їхніх потреб у освітньому процесі, орієнтує на самовиховання й самоосвіту, будує дружні стосунки в педагогічному колективі, його поважають учні/студенти; отримує позитивну оцінку вчителів/викладачів, методиста з педагогіки, учнів/студентів;

- активно бере участь в учнівських/студентських зібраннях, залучає учнів/студентів до участі в самоврядуванні;

- оформляє документацію відповідно висунутим вимогам, не допускає помилок, своєчасно подає на перевірку звітну документацію;

- постійно відвідує заклад освіти, виховні заходи, учнівські/студентські зібрання; постійно дотримується режиму й розпорядку закладу освіти; відповідально ставиться до своїх дій, вчинків, аналізує та коригує їх, що фіксується в щоденнику педагогічних спостережень.

Добре (74-89 балів), якщо студент-практикант:

- володіє методами науково-педагогічних досліджень, однак не завжди застосовує їх у виховній роботі, результати їх використання недостатньо відбиті в записах щоденника педагогічних спостережень, характеристики учня/академічної групи, звіті з педагогічної/науково-педагогічної практики;

- здатний до проведення виховних заходів для учнів/студентів, недостатньо виявляє ініціативу й креативність у підборі теми, розробленні сценарію, нерідко користується готовими розробками виховних заходів; не завжди доцільно використовує методи виховання, дотримується традиційних форм виховної роботи, ураховує вікові особливості учнів/студентів і специфіку середньої/вищої освіти; досить високий рівень проведення виховного заходу, однак існують незначні помилки; наявність протоколу обговорення; психолого-педагогічна характеристика учня/ академічної групи має певні недоліки;

- позитивно ставиться до учнів/студентів, їхніх потреб у освітньому процесі, орієнтує учнів/студентів на самовиховання й самоосвіту при нагадуванні методиста з педпрактики, намагається будувати дружні стосунки в педагогічному колективі, однак при цьому потребує педагогічної підтримки;

- бере участь в учнівських/студентських зібраннях, залучає учнів/студентів до участі в органах самоврядування, презентує цікаву інформацію з теорії виховання, отримує високу оцінку вчителів/викладачів, учнів/студентів;

- оформляє документацію відповідно до висунутих вимог, допускає незначні помилки, своєчасно подає на перевірку відповідну документацію;

- відвідує вищій заклад освіти, виховні заходи, студентські збори, однак є пропуски у відвідуванні без поважних причин, деякі запізнення, поодинокі випадки безвідповідального ставлення до своїх дій, вчинків, несистематично їх аналізує та коригує.

Задовільно (60-73 бали), якщо студент-практикант:

- не володіє методами науково-педагогічних досліджень повною мірою, відчуває труднощі у використанні їх у виховній роботі, результати їх

використання відбиті в поодиноких записах щоденника педагогічних спостережень, психолого-педагогічній характеристиці учня/академічної групи, звіті з педпрактики;

- володіє знаннями і вміннями проведення виховних заходів зі студентами, однак не виявляє ініціативу й креативність у підборі теми, розробленні сценарію, утруднюється у використанні методів виховання, користується лише готовими розробками виховних заходів, не орієнтується в формах виховної роботи, лише при нагадуванні враховує вікові особливості студентів і специфіку середньої/вищої освіти; виховні заходи проводить на досить низькому рівні, про що свідчать сценарії виховних заходів та протоколи їх обговорення; складена психолого-педагогічна характеристика учня/академічної групи є неповною.

- позитивно ставиться до учнів/студентів, намагається зрозуміти їхні труднощі в освітньому процесі, але допомагає учням/студентам здебільше після нагадування методиста з педпрактики; індиферентно (байдуже) ставиться до роботи щодо долучення учнів/студентів до самовиховання й самоосвіти; не прагне до налагодження стосунків у педагогічному колективі; не завжди бере участь в учнівських/студентських зібраннях, залучає їх до учнівського/студентського самоврядування;

- допускає велику кількість помилок у оформленні документації, що не відповідає вимогам, своєчасно не подає на перевірку відповідну документацію;

- без поважних причин пропускає лекційні, практичні, виховні заходи, студентські зібрання, не дотримується режиму й розпорядку школи/вишу, безвідповідально ставиться до своїх дій, вчинків, до їх аналізу та коригування.

Незадовільно (1–59 балів), якщо студент-практикант виконав менше половини завдань.

3.2 Рекомендації щодо ведення щоденника педагогічних спостережень

Щоденник педагогічних спостережень є важливим документом студента-практиканта, що повністю відображає всю його роботу у відповідному закладі освіти і свідчить про поступове формування його педагогічного досвіду, про професійну адаптацію і про ступінь його готовності до самостійної педагогічної діяльності.

У щоденнику педагогічних спостережень відображується планування педагогічної організаторської діяльності студента, його роботи з учнівським/студентським колективом; розкривається виховне та дидактичне значення використаних ним методів, форм і прийомів роботи; аналізується кожний день в школі/вишу та окремі педагогічні ситуації; робляться висновки, узагальнення; проектуються педагогічні перспективи.

Щоденник педагогічних спостережень призначений також для накопичення сучасних матеріалів, що використовуються в роботі школи/закладі вищої освіти, де студент проходить практику. У щоденнику можна фіксувати:

аналіз планів виховної роботи класного керівника/куратора групи; планів роботи предметних, наукових гуртків; нові дидактичні й виховні прийоми та методи; різні засоби контролю; педагогічні знахідки в оформленні кабінетів; нові форми позакласної/позааудиторної роботи тощо. Систематичний збір подібних матеріалів дозволить молодому педагогу закласти основи своєї педагогічної творчої лабораторії, яка в майбутньому буде розвиватися, доповнюватися і збагачуватися.

Педагогічний щоденник виступає і як засіб зв'язку теорії з практикою. На навчальних заняттях з педагогічних і психологічних дисциплін використовуються спостереження, зроблені в школі, аналізується цікавий педагогічний досвід, обговорюються складні педагогічні ситуації. Ведення практикантом щоденника сприяє аналізу й усвідомленню його педагогічної діяльності в закладах середньої/вищої освіти.

Щоденник педагогічних спостережень ведеться у вільній формі. У щоденник записуються всі види робіт, які виконує студент-практикант, починаючи з настановчої конференції, згідно із завданнями педагогічної практики (див. зміст завдань пед. практики) та шляхами їх реалізації. Записи ведуться щоденно безпосередньо при виконанні завдань: фотографії уроків/лекцій, семінарів, виховних заходів; аналіз заходів і документів тощо. Записи повинні бути обґрунтованими і розгорнутими. Наприкінці кожного дня в щоденник записується висновок.

У додатки виносяться ксерокопії документів (плани роботи куратора, робочі плани з фахових предметів тощо), розроблені анкети і робочі матеріали анкетування.

У період практики щоденник педагогічних спостережень повинен постійно знаходитись у студента.

Зразок оформлення щоденника педагогічних спостережень представлений у додатку Д.

3.3. Методика підготовки виховного заходу та проведення залікового виховного заходу

Підготовка і проведення виховного заходу проходить у декілька етапів: планування заходу з урахуванням результатів психолого-педагогічного аналізу обстановки в колективі, проведення виховного заходу й аналіз виховного заходу. Схема підготовки виховного заходу і його структура наведені в додатку Е.

1. Планування виховного заходу:

1. Визначити теми заходу, чітко сформулювати його мету, завдання; визначити, на виховання яких якостей школярів/студентів спрямовано захід.

2. Визначити місце запланованого заходу в загальній системі виховної роботи відповідного закладу освіти.

3. При підготовці заходу необхідно врахувати вікові особливості учнів/студентів, їхні індивідуальні особливості.

4. Готуючи виховний захід, необхідно мати на увазі, що навіть при найкращій підготовці та майстерності педагог не досягне задуманої мети, якщо самі вихованці не братимуть активну участь у підготовці і проведенні заходу.

5. Проявляти творчість: виховний вплив на учнів/студентів, зацікавленість, урахувати поради вчителя/куратора групи, методиста з педагогіки.

II. Процес підготовки:

1. Забезпечення в процесі підготовки згуртованої, злагодженої роботи колективу; формування стосунків співробітництва, взаємодопомоги, вимогливості.

2. Організація діяльності учнів/студентів: уточнення обов'язків і повноважень кожного учня/студента та встановлення конкретних термінів виконання окремих завдань тощо.

III. Проведення заходу:

1. При організації заходу слід подбати про:

- місце проведення, оформлення приміщення, обладнання, використання наочності, ТЗН;
- своєчасність початку та організоване проведення;
- дотримання регламенту, доцільність його використання;
- участь представників громадськості, батьків, учителів/викладачів та ін.;
- дотримання під час заходу санітарно-гігієнічних вимог, правил пожежної безпеки;
- запобігання перевтомі та врахування особливостей фізичного розвитку учнів/студентів;

- зовнішній вигляд учнів/студентів;

- дисципліна.

2. Зміст виховного заходу повинен відповідати вимогам:

- цілеспрямованість;
- зв'язок із життям закладу освіти, району, міста;
- обговорення під час проведення заходу питань, які хвилюють учнів/студентів;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів/студентів;
- емоційна насиченість заходу;
- вплив заходу на розширення світогляду учнів/студентів, розвиток їхніх пізнавальних/професійно-пізнавальних інтересів.

3. Методика проведення виховного заходу:

- оптимально обрати форму проведення (бесіда, лекція, конференція, конкурс, квест, тренінг тощо);
- передбачити наявність елементів обговорення, відкритого обміну думками під час заходу;
- визначити рівень самостійності учнів/студентів в обговоренні проблем.

IV. Аналіз результатів виховного заходу:

Досягнення поставлених педагогом мети та завдань виховного заходу. Виконання плану заходу. Аналіз ставлення учнів/студентів до змісту заходу, рівень їхньої активності.

Основні вимоги до проведення виховного заходу:

1. Чітка назва заходу та розуміння вихователем його мети.
2. Планування основних етапів заходу та визначення завдань кожного з них.
3. Організація підготовки заходу у відповідності до поставленої мети.
4. Визначення оптимального змісту виховного матеріалу з урахуванням основних принципів організації виховного процесу.
5. Вибір найбільш раціональних методів і прийомів виховного впливу на учнів/студентів на кожному етапі заходу.
6. Чіткість виховного заходу, оптимальний його темп і ритм.
7. Гнучкість та широта «виховного маневру».
8. Різноманітність і творчий характер діяльності учнів/студентів.
9. Взаємозв'язок заходу з попередніми та наступними формами виховної та навчальної роботи з учнями/студентами.

Після проведення виховного заходу необхідно зробити його самоаналіз з метою усвідомлення слабких і сильних сторін в його організації та проведенні, осмислення майбутніх дій з метою підвищення якості виховних заходів та уникнення можливих проблем. Схема аналізу виховного заходу наведена в додатку Ж.

Окрім того, студент повинен відвідати виховні заходи інших студентів та дати їм оцінку. На основі аналізу студентом власного виховного заходу, аналізу проведеного заходу іншими студентами, класним керівником і методистом з педагогіки готується протокол обговорення залікового виховного заходу з оцінкою діяльності (приклад оформлення наведений у додатку И).

3.4 Вимоги до оформлення звітної документації за результатами проходження педагогічної/науково-педагогічної практики

Матеріали педагогічної практики мають бути набрані на комп'ютері. Папка зі звітними документами повинна мати титульну сторінку. Текст набирається на аркушах паперу стандартного формату А4 з використанням шрифтів текстового редактора Times New Roman, кеглем 14, через 1,5 інтервали з дотриманням таких розмірів полів: верхнього і нижнього – 20 мм, лівого – 25 мм, правого – 10 мм. Титульна сторінка оформляється за встановленою формою (див. додаток К).

Звітними документами щодо проходження студентом педагогічної/науково-педагогічної практики є:

1. Індивідуальний план роботи студента-практиканта на термін проходження практики.
2. Щоденник педагогічних спостережень.

3. Звіт про практику з конкретизацією видів діяльності навчально-методичного, виховного та наукового напрямів. Схема звіту з педагогічної практики наведена в додатку Л.

4. Характеристика студента-практиканта з оцінкою діяльності, підписана керівником практики із закладу освіти, директором та завірена печаткою. Характеристика з місця проходження практики є офіційним документом, який візується керівником від бази практики та враховується при визначенні оцінки за практику керівником.

5. План-конспект залікового виховного заходу.

6. Протокол обговорення залікового виховного заходу з оцінкою діяльності.

7. Психолого-педагогічна характеристика окремого учня класу, за яким був закріплений студент на період практики;

8. Матеріали наукової роботи (тези, стаття, текст доповіді до наукової конференції) (у разі науково-педагогічної практики).

9. Додатки (супровідні матеріали, фотографії проходження практики чи інше, що, на думку студента, підтверджує якість проходження практики).

Вимоги до звітної документації та рекомендації до її оформлення

Звіт повинен містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики. Обов'язковим є наявність висновків та пропозицій, складених практикантом на основі аналізу освітнього процесу. Розділи й окремі питання звіту мають бути чітко визначені, викладені в логічній послідовності та конкретизовані. На останній сторінці звіту ставиться дата і підпис студента-практиканта.

ДОДАТКИ

Додаток А

Схема психолого-педагогічної характеристики особистості здобувача середньої освіти

Розділ 1. Загальні відомості про учня.

1. Прізвище, ім'я, по батькові.

2. Дата народження.

3. Рік вступу до даної школи. Скільки років навчається в даному класі. Де навчався раніше.

4. Родинні зв'язки дитини (склад сім'ї, її матеріальне становище та соціальний статус, освітній та культурний рівень членів сім'ї, наявність у них асоціальних і шкідливих звичок, хто здійснює виховання в сім'ї, чи є єдність вимог у вихованні, поведінка учня дома, його режим дня, трудові обов'язки по дому, в якій формі та як часто здійснюється контакт між батьками, найближчими родичами та школою).

5. Відомості про стан здоров'я (інформація про загальний фізичний розвиток учня, наявність хронічних захворювань, група здоров'я).

Розділ 2. Особливості пізнавальної діяльності дитини.

1. Навчальна успішність школяра (відмінна, добра, задовільна).

2. Шкільна мотивація (ставлення до навчання та школи, загалом, наявність інтересу і бажання вчитися).

3. Особливості засвоєння окремих навчальних предметів (рівень засвоєння програми, труднощі в засвоєнні матеріалу, улюблені предмети).

4. Особливості прояву уваги (концентрація, переключення, стійкість уваги).

5. Особливості сприйняття й осмислення навчального матеріалу (розуміння інструкцій до завдань, розуміння їх змісту, уміння виділяти основні ідеї в тексті).

6. Особливості мислення (уміння порівнювати, узагальнювати інформацію, робити висновки).

7. Особливості пам'яті (швидкість і точність запам'ятовування, вид домінуючої пам'яті: слухова, зорова, моторна).

8. Особливості мовлення (словниковий запас, повнота і зв'язність мовлення, дефекти вимови).

9. Темп діяльності (швидкість виконання завдань, перемикання, стомлюваність).

10. Поведінка на уроках (дотримання чи недотримання шкільних норм та правил поведінки).

Розділ 3. Особистісні особливості школяра.

1. Спрямованість інтересів школяра (навчальна, художньо-естетична, спортивна чи інші види діяльності)

2. Ставлення до людей (взаємовідносини з однокласниками, учителями, батьками, ставлення класу до учня, соціальне положення дитини в класі, особливості відносин з дорослими й ровесниками).

3. Ставлення до себе (адекватність самооцінки, чи здійснює самоконтроль).

Розділ 4 Особливості поведінки дитини.

1. Дотримання соціальних норм і правил поведінки.

2. Реакція на невдачі та промахи.

3. Поведінка в конфліктних ситуаціях.

4. Шкідливі звички.

5. Схильність до асоціальних форм поведінки (обман, злодійство, бродяжництво тощо), наявність шкідливих звичок.

Розділ 5 Висновки та рекомендації.

1. Загальне враження про школяра.

2. Висновки про учня (його основні достоїнства, які слід розвивати далі, й основні недоліки, які необхідно коригувати).

3. Рекомендації (напрямки виховної роботи, яку необхідно проводити з дитиною).

Додаток Б
Схема аналізу плану виховної роботи куратора академічної групи

1. Загальні відомості. Курс, група, факультет, прізвище, ім'я, по-батькові куратора.
2. Структура плану (описати, накреслити таблицю, визначити розділи).
3. Узгодженість плану роботи куратора академічної групи з планом виховної роботи факультету.
4. Наявність різноманітних форм організації виховної роботи (лекції, бесіди, екскурсії, громадсько-політичні та екологічні акції тощо).
5. Співвідношення теоретичних і практичних форм організації виховної роботи.
6. Спрямованість виховної роботи (заходи, що спрямовані на формування естетичних, моральних, трудових та інших якостей особистості). Їх співвідношення. Спрямованість виховання, відповідно плану, на всебічний розвиток студентів.
7. Наявність заходів, присвячених державним, релігійним, традиційним національним святкам.
8. Участь академічної групи або окремих студентів групи у факультетських і загальноуніверситетських заходах.
9. Спрямованість виховних заходів на професійне становлення студентів.
10. Спрямованість виховних заходів на розвиток творчих якостей особистості.
11. Кількість студентів групи, яких передбачається залучити в виховних заходах.

Додаток В

Схема психолого-педагогічної характеристики академічної групи

1. Загальні дані про академічну групу (склад за віком, статтю).
2. Загальна характеристика успішності членів групи, дотримання ними режиму роботи в університеті та факультеті, спрямованість на самовдосконалення, орієнтація на майбутній вибір професійної діяльності.
3. Ступінь сформованості колективу. Структура групи як колективу (характеристика формального активу групи, неформальний актив групи і його взаємовідносини з формальним; наявність та характеристика «пасивної» частини студентської групи, особливості взаємин).
4. Спрямованість групи як колективу (рівень загального розвитку студентів, участь у гуртках та молодіжних організаціях, мотиви навчання, цікавість до духовного та культурного життя, спорту, участь у факультетських та загально університетських заходах, взаємодія та взаємовідносини студентів у процесі спільної діяльності).
5. Перспективи розвитку групи.
6. Керівництво академічною групою (деканат, куратор, тьютер).
7. Загальні висновки (визначення рівня сформованості групи як колективу в цілому та пропозиції щодо орієнтації подальшої роботи з академічною групою).

Додаток Д
Зразок оформлення щоденника педагогічних спостережень

ЩОДЕННИК

Здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти
фізико-математичного факультету
галузь знань : 01 Освіта/Педагогіка
спеціальність: 014 Середня освіта (Математика)
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

(прізвище, ім'я, по-батькові студента)

(місце проходження практики)

Дата	№ п/п	Види і зміст роботи	Примітки
1	2	3	4

Додаток Е

Схема підготовки виховного заходу і його структура

1. Форма виховного заходу (бесіда, лекція, усний журнал, заочна подорож, екскурсія тощо).
2. Тема.
3. Мета.
4. Визначення категорії вихованців (група, курс, факультет).
5. Обладнання: ТЗН, наочні та аудіо засоби, матеріали та устаткування.
6. Література.
7. Запрошені.
8. Текст:

Розділ 1. Методика підготовки виховного заходу. (надається опис роботи студента-практиканта з підготовки до заходу: вибір теми, залучення студентів групи до участі в ньому, розподіл завдань, тощо). Указуються конкретні завдання: прізвища їх виконавців.

Розділ 2. Методика проведення виховного заходу.

1. План виховного заходу
2. Сценарій проведення заходу

Вступна частина – визначення мети і актуальності обраної теми, мотивація виховного заходу;

Основна частина – викладання основного матеріалу. Матеріал викладається у хронологічній послідовності, у повному обсязі, докладно, детально, з переліченням усіх етапів і заходів.

Заключна частина – підведення підсумків виховного заходу.

Додаток Ж
Схема аналізу виховного заходу

ВАРІАНТ 1

1. Найменування виховного заходу, дата проведення, місце, склад студентів за віком.
2. Визначення форми /жанру/: бесіда, диспут, усний журнал, заочна подорож, свято, екскурсія, психологічний тренінг, заняття з самоврядування та ін.
3. Конкретні педагогічні цілі та виховні завдання, що реалізуються на вибраному виховному заході (головною метою виховного заходу є формування якостей особистості, розвиток світогляду тощо).
4. Наявність плану підготовки та проведення заходу, його змістовність, актуальність, доцільність, цілісність тощо.
5. Участь колективу вихованців у виборі теми, визначенні цілей, розробці плану, проведення заходу та мотивація учасників на активну діяльність.
6. Опис та аналіз ходу підготовчої роботи, розподіл доручень, ставлення учасників до їх виконання.
7. Педагогічна позиція педагога, методи стимулювання ініціативи, активності, самостійності вихованців, мистецтво залучення помічників.
8. Позиція вихованців при проведенні заходу (активність та ініціатива або байдужість та пасивність).
9. Позитивні, найбільш вдалі моменти проведеного заходу, наявність виховної ситуації: моральна радість, гордість за себе та друзів або моральне каяття. Недоліки та труднощі у роботі, шляхи їх усунення.
10. Ступінь досягнення поставлених цілей.
11. Спрямованість у майбутнє, наявність перспектив, розвиток проблеми у наступних виховних заходах, системність виховної роботи в академічній групі.

ВАРІАНТ 2

1. Загальні відомості: тема, мета, завдання, форма, час проведення, місце проведення, обладнання, хто проводив.
2. Що викликало необхідність у проведенні заходу?
3. Чи відповідає мета даного заходу інтересам, потребам індивідуальним особливостям студентів і цілям виховної роботи конкретного колективу навчального закладу?
4. Як забезпечена реалізація цілей заходу його змістом, структурою, формою, оформленням і методам виховання?
5. Підготовка до заходу (обміркований сценарій, доцільність підбраної наочності, технічні засоби навчання, додаткове обладнання, оформлення місця проведення).

6. Організація заходу (своєчасність початку, тривалість та завершеність, присутність та залучення вихованців до заходу).

7. Зміст і методика проведення: методи і прийоми, їх різноманітність, логічність, спрямованість на активну пізнавальну діяльність, завершеність кожного етапу та їх взаємозв'язок, підведення підсумків.

8. Участь студентів у підготовці та проведенні заходу: характер цієї участі (ініціатори, виконавці, помічники, слухачі). Роль активу.

9. Ефективність заходу, його пізнавальна та виховна цінність. Які якості особистості, переконання, почуття, звички формувалися? Чи сприяв захід згуртуванню колективу? Як захід впливав на окремих членів колективу? До яких видів діяльності їх спонукав? Ставлення студентів до заходу.

10. Роль куратора у підготовці та проведенні заходу (був ініціатором, організатором, методистом, виконавцем, спостерігачем). Як він мотивував захід? Чи враховував індивідуальні можливості та особливості студентів? Дотримання такту, мовленнєвої культури, зовнішній вигляд викладача. Характер вимог до студентів. Стиль спілкування з ними.

11. Загальна оцінка заходу. Чи досягнуто мету?

12. Причини недоліків.

13. Висновки та пропозиції.

Додаток И
Протокол обговорення виховного заходу

ПРОТОКОЛ

обговорення залікового заняття (виховного заходу, семінару, лекції, лабораторного чи практичного заняття)

на тему: _____

студента _____ факультету
(назва факультету)

освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр»

спеціальності _____
(повна назва спеціальності)

Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди _____
(прізвище, ім'я, по-батькові студента)

Дата...

Голова – Прізвище, ім'я, по-батькові

Секретар – Прізвище, ім'я, по-батькові

Присутні: науковий керівник з фаху чи науковий керівник з педагогіки, (куратор, відповідальний за науково-педагогічну практику від факультету), студенти-практиканти...

Порядок денний:

1. Обговорення залікового заняття (виховного заходу, семінару, лекції, лабораторного чи практичного заняття) студента-практиканта (ПБ) на тему: _____

2. Оцінювання залікового заняття (виховного заходу, семінару, лекції, лабораторного чи практичного заняття) на тему: _____

I. Слухали:

Прізвище, ім'я, по-батькові студента-практиканта – самоаналіз проведеного заходу з теми «...» студента-практиканта, чий захід обговорюється. Самоаналіз заходу викладається стисло – до 10 речень.

II. Виступили:

1. Присутні студенти-практиканти

2. Куратор академічної групи (тільки для виховного заходу)

3. Науковий керівник (з педагогіки чи фаху)

III. Ухвалили:

Залікове заняття (виховний захід, семінар, лекція, лабораторне чи практичне заняття) заслуговує на оцінку _____ балів.

Підписи:

Голова

Секретар

ПБ

ПБ

Додаток К
Зразок оформлення титульного аркушу звітної документації

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет іноземної філології

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

Здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 0203 Гуманітарні науки
спеціальності 6.020303 Філологія. Мова і література (англійська)
спеціалізації Німецька мова

Іванченко Ореста Тарасовича, який проходив педагогічну практику
в Харківській гімназії № 46 імені М.В. Ломоносова
Харківської міської ради Харківської області
в період з 14 січня по 16 лютого 2019 р.

Оцінка:
кількість балів

_____ (цифрами і словами)

Методист з англійської мови

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Оцінка:
кількість балів

_____ (цифрами і словами)

Методист з німецької мови

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Оцінка:
кількість балів

_____ (цифрами і словами)

Методист з педагогіки

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Загальна оцінка за педагогічну практику:
кількість балів

_____ (цифрами і словами)

Керівник практики від факультету

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Харків – 2019

Додаток Л

Схема звіту студента-практиканта

ЗВІТ

здобувача вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр»
 _____ року навчання _____ групи _____ факультету

спеціальності _____
(повна назва спеціальності)

(прізвище, ім'я, по-батькові студента)

який проходив науково-педагогічну практику в

/назва вищого навчального закладу/

в період з _____ по _____

Зміст звіту

1. Характеристика бази навчального закладу, педагогічні кадри, студентський колектив, тощо.
2. Відобразити виконану навчально-методичну роботу:
 - які заняття були відвідані; їх загальна характеристика;
 - які заняття були проведені самостійно;
 - самооцінка та оцінка студентів-практикантів та викладачів-методистів;
 - аналіз інших видів виконаної навчальної роботи (консультації, індивідуальна робота, розробка завдань для самостійної роботи).
3. Висвітлити участь у виховній роботі:
 - які виховні заходи студентів-практикантів були відвідані (їх загальна характеристика);
 - які виховні заходи були проведені самостійно;
 - самоаналіз та аналіз студентів-практикантів та викладачів-методистів;
 - самоаналіз роботи зі студентами академічної групи.
4. Розкрити організаційно-методичну роботу (загальна характеристика):
 - документація провідної кафедри;
 - відвідані засідання деканату, ради факультету, старостату, тощо;
 - форми навчальної і виховної роботи.
5. Труднощі, які виникали під час практики, пропозиції щодо вдосконалення організації та проведення практики.
6. Загальні висновки.

Підписи

Студент-практикант

МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації до проведення педагогічної
практики для здобувачів вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня 3 та 4 року навчання**

Авторський колектив: Балацінова А. Д., Башкір О. І., Васильєва С. О.,
Головашкіна Л.М., Гуріна В. О., Дейниченко Г. В., Зеленська Л. Д.,
Золотухіна С. Т., Кабанська Г. А., Калашнікова Л. М., Кін О. М., Лазарева О. М.,
Пісоцька М. Е., Попова О. В., Рибалко Л. С., Рогова Т. В., Собченко Т. М.,
Твердохліб Т. С., Ткачова Н. О., Трубавіна І. М., Цапко А. М.

редактор С. Т. Золотухіна

відповідальний за випуск Рибалко Л.С.

коректор Башкір О.І.

Підписано до друку 12.05.2019

Папір офсетний. Гарнітура times new roman

Формат видання 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,62 Тираж 300 прим.

Видавець ТОВ «ПЛАНЕТА-ПРІНТ»
вул. Багалія, 16, м. Харків, 61002,
свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4568 від 17.06.2013.

Виготавлювач ФЛ-П Черняк Л. О.
61002, м. Харків, вул. Багалія, 16
Свідоцтво № 24800000000079553, від 16.05.2007 р.